

ΧΡΙΣΤΟΛΟΓΙΚΗ ΟΡΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΛΕΟΝΤΙΟΥ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

ΥΠΟ

ΑΝΔΡΕΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΥ δ. Θ.
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΕΝ ΤΩ ΑΡΣΑΚΕΙΩ ΑΘΗΝΩΝ

Β' ΧΡΙΣΤΟΛΟΓΙΚΗ ΟΡΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ *

Ι. ΕΝΩΣΙΣ

1. Περί ένώσεως δόξαι καθόλου.

Ἐκ τῆς φιλοσοφικῆς ἰδέας ἦν εἶχον οἱ ἑκάστοτε περὶ τῆς ἐν τῷ Χριστῷ ένώσεως φιλοσοφήσαντες, διειμορφώθησαν ἀντιστοιχῶς καὶ αἱ περὶ τῆς ένώσεως ταύτης θεωρίαι. Οὕτω, λόγῳ τῆς καταφάσεως τῶν δύο τοῦ Κυρίου φύσεων, οἱ Νεστοριανοί, οἵτινες ἐδέχοντο ταυτότητα φύσεως καὶ ὑποστάσεως, ἤχθησαν ἀκολουθῶντες εἰς τὸ νὰ δεχθῶσι καὶ δύο διακεκομμένας ἐν τῷ Χριστῷ ὑποστάσεις, διαιροῦντες τὸ ἐνιαῖον αὐτοῦ πρόσωπον εἰς δύο φυσικὰ τοιαῦτα, ἐνῶ ἀντιστοιχῶς οἱ μονοφυσῖται καθόλου, ἐκ τῆς καταφάσεως τῆς μιᾶς τοῦ Χριστοῦ ὑποστάσεως, καὶ οὗτοι ὡσαύτως ἐκδεχόμενοι τὴν ταυτότητα τῆς φύσεως καὶ ὑποστάσεως, ἤχθησαν εἰς τὴν ἀποδοχὴν μιᾶς φύσεως συνθέτου ἐν τῷ Χριστῷ, ἢ ὅπως ἀορίστως μιᾶς φύσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένης. Τέλος ὁ Λεόντιος, μέσην μεταξὺ τούτων τέμνων ὁδὸν διὰ τῆς θεωρίας τοῦ μεταξὺ φύσεως καὶ ὑποστάσεως κειμένου ἐνυποστάτου, ἐδέχετο δύο φύσεις πλήρεις καὶ τελείας, ἐνωθείσας ἐν τῇ μιᾷ ὑποστάσει ἢ προσώπῳ τοῦ Χριστοῦ.

Προκειμένου ὅμως νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν ἀνάλυσιν τοῦ τρόπου τῆς ἀληθοῦς ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ ένώσεως, καλὸν φρονοῦμεν, ὅπως δι' ὀλίγων διαλάβωμεν περὶ τῆς ένώσεως καθόλου, ἤτοι τῶν διαφορῶν περὶ αὐτῆς δοξασιῶν.

α) Ἐνωσις κατ' ἐνέργειαν, γνῶμην¹, εὐδοκίαν², ἀξίαν³.

Ἡ ένωσις αὕτη, ἦν ἐπρέσβευεν ὁ Νεστόριος, εἶναι ένωσις ψευδῆς, κατ' ἐπίφασιν, καὶ οὐκ ἀξία τοῦ ὀνόματος τῆς πραγματικῆς ένώσεως, καθότι «οὐ πραγμάτων ένωσις ἢ τῆς ἀξίας ένωσις»⁴. Ἐὰν δὲ ἠλήθευεν ἡ τοιαύτη ένωσις φυσικῶ τῷ λόγῳ «πάντας τοὺς τῆς θείας λελογχότας ἀξίας, εἰς ταυτὸν ἀξίωμεν τῇ θείᾳ οὐσίᾳ, καὶ δύο φύσεις ἐπ' ἑκάστου τῶν ἁγίων δογματίσω-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 222.

1. P. M. Gr. 86]1, c. N. E., 1927 D.— 2. P. M. Gr. 86]1, c. N. E., 1300 B. 3. P. M. Gr. 86]1, c. N. E., 1300 C.— 4. P. M. Gr. 86]1. c. N. E., 1300 cD.

μεν ἰ'. Ἐν τοιαύτῃ ὁμως περιπτώσει, πῶς και διατὶ «πάσης τῆς λογικῆς και μακαρίας κτίσεως, ὅση τε ἐν ἀγγέλοις και ὅση ἐν ἀνθρώποις, τῆς θεοποιοῦ και υἰοποιοῦ τοῦ Πνεύματος χάριτος πληρωθείσης, μόνοις ὁ ἐκ Παρθένου πεφηνῶς Θεός τε ἐκλήθη και Υἱὸς Θεοῦ ἐν τῷ λόγῳ και κατὰ τὸν λόγον, προσκυνῆται τε παρὰ πάσης λογικῆς φύσεως ;»².

β) Ἄρρητος ἀκατανόμαστος.

Εἰ και ὁ χαρακτηρισμὸς οὗτος ἀληθεύει ὀρθοδόξως, τῆς ἐνώσεως τοῦ Χριστοῦ μὴ οὔσης χρήματος ἀπλοῦ και πεπερασμένου, καταληπτοῦ ὑπὸ τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, ἐν τούτοις ὑπὸ τοὺς ὄρους τούτους σκοπῖμως και κακαδόξως κατέφευγόν τινες, «ἵνα μὴ μόνον τῷ ἐναντίῳ τὸ ἐναντίον κατασκευάσωσι τουτέστι τῷ ἀρρήτῳ τὸ ρητόν, ἀλλὰ και τοὺς ἐλέγχους ἐκκλίνωσι»³.

γ) Κατ' οὐσίαν ἔνωσις⁴.

Πρὸς πλήρη κατανόησιν τῆς τοιαύτης ἐνώσεως ὁ Λεόντιος ποιεῖται τὰς ἀκολούθους παρατηρήσεις περὶ τῆς συνάψεως και διαιρέσεως τῶν ὄντων :

1) «Πάντα τὰ ὄντα συνῆπται ἀλλήλοις ταῖς καθόλου κοινότησι, και πάλιν διήρηται ἀπ' ἀλλήλων ταῖς εἰδοποιοῖς διαφοραῖς, και οὐδὲ ταῖς ἐνώσεσι τὸ ἡνωμένον χωρίζουσιν, ἀλλ' εἰ χρὴ παραδόξως εἰπεῖν και κατὰ τοὺς Πατέρας ἡγῶνται διηρημένως και διακέκρινται συνημμένως»⁵.

2) Ὁ λόγος τῶν ἀνωτέρω ἐνώσεων και διαιρέσεων εἶναι διττός, δηλ. : α) «Τὰ μὲν ἡγῶνται τοῖς εἶδεσι, διήρηται δὲ ταῖς ὑποστάσεσιν», και β) «Τὰ δὲ διήρηται τοῖς εἶδεσιν, ἡγῶνται δὲ ταῖς ὑποστάσεσιν»⁶.

Τῶν πρώτων δὲ πάλιν «τὰ μὲν ἀπλῶς ἔχει τὴν ἐνωσίν τε και τὴν διαίρεσιν, τὰ δὲ σύνθετον»⁷. Τῶν τελευταίων δὲ τούτων, τῶν σύνθετον δηλαδὴ ἐχόντων τὴν ἐνωσιν, «τὰς οὐσιώδεις τῶν ἑτεροειδῶν σχέσεις καλοῦμεν κατὰ συμπλοκὴν ἢ κρᾶσιν, ἢ ἐνωσιν, ἢ ὅπως ποτε φίλον καλεῖν»⁸.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἐκ τῶν οὐσιωδῶς ὑπαρχόντων και κατ' οὐσίαν ἐνουμένων, τὰ μὲν διασώζουσι τὸν ἴδιον τῆς ὑπάρξεως λόγον, τὰ δὲ συγχέονται και ἐξαφανίζονται ἐν τῇ ἐνώσει, ἥτις λυμαίνεται οὕτω τὴν ἀκρότητα τῶν ἡνωμένων⁹.

Τὰ πρώτα ἐν τούτων διὰ τῆς ἐνώσεως ἀποτελοῦσιν ἐν τι ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ἐνουμένων μερῶν, ἀποδεικνύντα ἐν εἶναι τῷ ἀριθμῷ, ἀλλὰ τὸ διάφορον σώζοντα τῆς ὑπάρξεως ἐν τῷ ταυτῷ τῆς ἐνόητος¹⁰. Παράδειγμα τῆς τοιαύ-

1. P. M. Gr. 86]1, c. N. E., 1300 D.— 2. P. M. Gr. 86]1, c. N. E., 1300 A. 3. P. M. Gr. 86]1, c. N. E., 1927 D.— 4. P. M. Gr. 86]1, c. N. E., 1927 D, 1300 B, 1301 D κ. ε.— 5. P. M. Gr. 86]1, c. N. E., 1301 D. Πρβλ. Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ : «διαίρεται δὲ ἀδιαίρετως και συνάπτεται διηρημένως» (P. M. Gr. t. 36, oratio 39, 11 col. 345).— 6. P. M. Gr. 86]1, c. N. E., 1301 D, 1304 A.— 7. P. M. Gr. 86]1, c. N. E., 1304 A.— 8. P. M. Gr. 86]1, c. N. E., 1304 A.— 9. P. M. Gr. 86]1, c. N. E., 1304 B.— 10. P. M. Gr. 86]1, c. N. E., 1304 B.

της κατ' οὐσίαν ἐνώσεως τῆς ἀποσώζουσας τὸ ἴδιον ἐν τῇ ἐνώσει τῶν ἐνουμένων μερῶν καὶ εἰς ἓν ὄλον ταῦτα συντρέχουσαν, εἶναι ἐκ μὲν τῶν ζῶων ὁ ἀνθρώπος¹, ἐκ δὲ τῶν ἀπλῶν ἢ φυσικῶν σωμάτων «ἢ ποιά τις σχέσις τῶν αὐθυποσταίων καὶ καθ' ἑαυτὰ εἶναι δυναμένων», ὡς λ.χ. ἡ ἀνημένη λαμπάς. Τοιοῦτοτρόπως ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ἀνευ μεταβολῆς καὶ συγχύσεως τῆς ἑαυτῶν φύσεως καὶ ὑπάρξεως, ἐνοῦνται εἰς ἐνιαῖον τι ὄλον, εἰς μίαν ὑπόστασιν, τὰ καθ' ἑαυτὰ ἕτεροῦσια: ψυχὴ καὶ σῶμα. Ἐν τῇ λαμπάδι δὲ «ἄλλο τι ἔστιν ἢ θρυαλλίς, ἕτερον δὲ πάλιν ἢ φλογώδης τοῦ πυρὸς οὐσία. Σὺν ἀλλήλοις δὲ καὶ ἐν ἀλλήλοις ὄντα, μίαν πεποίηκε ἀμφοτέρω λαμπάδα. Καὶ ὡς ἂν τις ἐκβιασάμενος εἴπει, πῦρ ἔστιν ἐξυλωμένον, καὶ ξύλον ἐμπερησιμένον, καὶ τὸ μὲν τῆς τοῦ πυρὸς μετέσχε λαμπρότητος, τὸ δὲ τῆς κατὰ τὴν δᾶδα κεκοινώνηκε γεώδους παχύτητος, καὶ ἀντιδέδωκε θιάτερον θιατέρω τῶν ιδιωμάτων, ἐν τῇ μονίμῳ ἑαυτῶν καὶ ἀσυγχύτῳ ιδιότητι μείναντα»².

Τὰ δὲ δευτέρω, ὡς εἴπομεν, διὰ τῆς ἐνώσεως καὶ ἐν τῇ ἐνώσει ἀποβάλλουσιν ἢ μεταβάλλουσιν τὸ ἴδιον αὐτῶν εἶναι καὶ ὑπάρχειν. Κατὰ ταῦτα «τὰ μὲν ἀλλοιωτικὰ ἀλλήλων καὶ μεταβλητικά, ἐκ πολυειδῶν καὶ ἕτερουσίων συνεστῶτα, οὐδὲν τῶν ἐν τῇ συνθέσει ἀποσώζει ἀκραιφνὲς μετὰ τὴν σύνθεσιν, ἀλλὰ τὰς πάντων ιδιότητας μίξασα καὶ συγγέουσα ἐκ πάντων παρὰ πάντα, ἕτεροῖον εἶδος πάμμικτον ἀπετέλεσε καὶ γέγονε πολλῶν ὑποστάσεων καὶ φύσεων κατὰ τὴν μίξιν φυρμὸς καὶ σύγχυσις, οὔτε τὸ ἰδιάζον τῆς ὑποστάσεως, οὔτε τὸ κοινὸν τῆς φύσεως φυλάξασα, ἀλλ' ἕτερον ἐκ τούτων μὲν γενόμενον, οὐδενὶ δὲ ταυτὸν ἀφ' ὧν γέγονεν ἀποτελέσασα»³.

Σημειωτέον ὅτι ἡ πρώτη κατ' οὐσίαν ἐνωσις ἢ διαφυλάττουσα τὴν ἰδίαν φύσιν τῶν ἐνουμένων, ἤτοι θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα, εἰς ἓν τι δὲ πρόσωπον, ἢ ὑπόστασιν, ἢ ἄτομον, ἢ ὑποκείμενον, ἀρμόζει εἰς τὴν ἐν Χριστῷ κατ' οὐσίαν ἐνωσιν⁴.

δ) Δικαιρητική, συγχυτική καὶ κυρίως ἐνωτική⁵.

Συνωνύμως πρὸς τὰ ἀνωτέρω λεχθέντα λαμβάνονται παρὰ τῷ ἱερωῖ Πατρὶ καὶ οἱ ἐν ἐπικεφαλίδι ὄροι τῆς ἐνώσεως. Ἐκ τούτων ἡ δικαιρητικὴ ἐνωσις «σχετικὴ τις οὐσα, καὶ μηδὲ τὴν ἀρχὴν τὰς φύσεις συνάπτουσα κχωρισμένα ἀλλήλων καταλείπει τὰ πράγματα, μηδ' ὅσα κοινά, μηδ' ὅσα ἴδια, τούτοις διδοῦσα ἢ ἀντιδιδούσα' ὡς ἐντεῦθεν δύο εἶδη πάντα καὶ κχωριστὰ ἀλλήλων ὀρίζεσθαι, πλὴν ὅσον ἀξία καὶ γνώμη καὶ ταυτοβουλία, τὸν τῶν φύσεων κχωρισμὸν ἐπισκιάζουσα, φενακίζει τοὺς ἄφρονας»⁶. Ἡ δὲ κατὰ διά-

1. P. N, Gr. 86]1, c. N. E., 1304 BC.—2. P. M. Gr. 86]1, c. N. E., 1304 BC.—3. P. M. Gr. 86]1, c. N. E., 1305 B.—4. P. M. Gr. 86]1, c. N. E., 1305 B.—5. P. M. Gr. 86]2, Adv. arg. S., 1940 cD. 1941 A.—6. P. M. G. 86]2, Adv. arg. S., 1940 D.

μετρον ταύτης αντίθετος συγχυτική ένωσις «πάντα ἀφανίζουσα καὶ συγχέουσα, ἔν τι πρᾶγμα νόθον ἀναπλάττει τε καὶ φανταζεται, ἐν οὐδ' ὀπότερόφ τῶν ἡνωμένων καθαρῶς τὸ ἴδιον ἀποσώζουσα, ἀλλὰ τοῦτο ἐκείνο, κάκεινο τοῦτο, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ τοῦτο οὐδὲ κάκεινο συγχωροῦσα· νόθον γὰρ ἅπαν τὸ ἐκ τῆς συγχύσεως ἀναφαίνεται, οὐδὲν ἔχον καθαρὸν οὐδὲ ἐν τῇ μονίμῳ ἰδρυμένον ἑαυτοῦ ἰδιότητι»¹. Τέλος ἡ μέση τούτων «ἡ ἀσύγχυτὸς τε καὶ ἀδιαίρετος ένωσις, οἶδεν μὲν τὰ ἐνωθέντα ἀνελλιπῶς ἔχοντα, κατὰ τὴν ἑαυτῶν ἰδιότητα διὰ τὸ ἀτρεπτον· κοινὰ δὲ ταῦτα καὶ ἐνὸς εἶναι ποιεὶ δι' αὐτὴν γε τὴν οὐσιώδη ένωσιν»². Ἡ τελευταία αὕτη ένωσις εἶναι ἡ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ λαμβάνουσα χώραν, εἰς ἣν ἐφεξῆς μεταβαίνομεν.

2. Ένωσις ἐν τῷ Χριστῷ.

α) Τρόπος ένώσεως ἐν τῷ Χριστῷ.

Ὡς ἤδη εἴπομεν, ἐκ τῶν ὡς ἄνω τρόπων ένώσεως ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, ἦτοι τῆς διαιρητικῆς ἢ κατ' ἐνέργειαν ἢ κατὰ γνώμην καὶ ἀξίαν, τῆς ἀποψιλούσης τὴν ένωσιν, ψευδοῦς δὲ ἄρα οὐσίας καὶ ἀναξίας τοῦ ὀνόματος τῆς πραγματικῆς ένώσεως, τῆς συγχυτικῆς, τῆς ἀφανίζούσης τὸν ἴδιον καὶ ἀνα μέρος λόγον ἑκατέρας τῶν δύο φύσεων, νόθον δέ τι καὶ ὄλως ξένον καὶ παρογάγον δημιουργοῦσα, καὶ τῆς ἀληθοῦς κατ' οὐσίαν ένώσεως, ἡ τελευταία αὕτη ἀρμόζει ὀρθοδόξως τῇ ένώσει τῇ ἐν Χριστῷ. Ἡ ένωσις αὕτη εἶναι ἐνικωτέρα τῆς διαιρητικῆς, ὡς συνδέουσα πραγματικῶς τὰς φύσεις, οὐδαμῶς δὲ χαλαρῶς τῇ ἡθικῇ ἀξίᾳ ταύτης συγκρατοῦσα, ὡς ἐπίσης καὶ πλουσιωτέρα τῆς συγχυτικῆς, καθότι διακρατεῖ καὶ διαφυλάττει τὴν ποιότητα καὶ φυσικὴν ἑτερότητα τῶν δύο φύσεων, ἣν λυμαίνεται ἡ συγχυτικὴ. Κατὰ ταῦτα τὸ τῆς ένώσεως ταύτης ἀποτελεσμα «μῆτε πάντη ταυτὸν εἶναι ποιεὶ τὰ ἐνωθέντα ἀλλήλοις, μηδὲ πάντη ἕτερον», ἀντιστοίχως δὲ (ποιεῖ), τῇ ὑποστάσει τὸ ταυτὸν καὶ τῇ ἑτερότητι τῶν φύσεων τὸ ἕτερον³. Τὸ ἀντίθετον τούτου, δηλαδὴ τὸ ταυτὸν κατὰ τὴν ὁμοουσιότητα τῶν φύσεων καὶ τὸ ἕτερον τῇ ἑτερότητι τῶν ὑποστάσεων, κατὰ τὸν θεῖον Γρηγόριον, βλέπει τις ἐν τῷ μυστηρίῳ τῆς ἁγίας Τριάδος⁴.

Τὴν τοιαύτην πραγματικὴν καὶ κατ' οὐσίαν ένωσιν ὁ ἱερός Πατὴρ χαρακτηρίζει καὶ διὰ πολλῶν ἄλλων συνωνύμων. Οὕτως ἀποκαλεῖ αὐτὴν «ένωσιν καθ' ὑπόστασιν»⁵ (προφανῶς δηλῶν ἅφ' ἐνὸς τὸ ἐνιαῖον τοῦ ἀποτελέσματος τῆς ένώσεως, καὶ ἅφ' ἑτέρου τὸ ἕτεροῖον τῶν ἐπὶ μέρους ένωθείσῶν φύσεων), ἀπλῶς «ένωσιν πρὸς σάρκα»⁶, «σαρκὶ σύναψιν πρὸς ὄλον ἄνθρω-

1. P. M. Gr. 86]2, Adv. arg. S., 1941 A.—2. P. M. Gr. 86]2, Adv. arg. S., 1941 A.—3. P. M. Gr. 86]2, Adv. arg. S., 1941 B.—4. P. M. Gr. 86]2, Adv. arg. S., 1941 B.—5. P. M. Gr. 86]1, c. N. E., 1348 D.—6. P. M. Gr. 86]1, c. N. E., 1352 C.

πον»¹, «πρὸς σάρκα συμφυΐαν, ἀχώριστον καὶ ἀδιάσπαστον»², (κατὰ τῶν Νεστοριανῶν τῶν ἀποχωριζόντων, ὡς εἰκόσ, τὰ ἐνωθέντα), «οὐσιώδη τοῦ ὄλου ἀνθρώπου πρόσληψιν»³, «ἔνωσιν ὀλικὴν καὶ οὐσιώδη»⁴, ἔνωσιν συμφυΐα τοῦ Λόγου»⁵, «οὐσιώδη ἔνωσιν καὶ συμφυΐαν»⁶ «οὐσιώδη ἀνάκρασιν»⁷, (ὑπὸ τὴν ὀρθόδοξον τῆς κατ' οὐσίαν ἐνώσεως ἔννοϊαν, οὐ μὴν δὲ τὴν συγχυτικὴν), «ὀλικὴν πρὸς ὄλον τὸν εἰληφότα ἔνωσιν καὶ ἀνάκρασιν»⁸, «ἐνοίκησιν τῷ ἔκ τοῦ Πνεύματος αὐτῷ κτιζομένῳ ναῶ»⁹ (οὐχὶ προφανῶς ὑφ' ἣν ἔννοϊαν καὶ ὁ Νεστόριος τὴν παρέλευσιν διὰ τῆς Παρθένου τοῦ Λόγου ἐξεδέχετο καὶ ἡθικὴν ἀπλῶς ἐνοίκησιν ἐν τῷ ἔκ τῆς Παρθένου ἀνθρώπῳ), «ἐνοίκησιν ἐν τῇ Θεοτόκῳ», «ἐνδυσιν (τοῦ Λόγου) σώματος ἐμφύχου, νοεοῦ, λογικοῦ καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν ἀνθρωπίνου», «ἔνωσιν ἀνθρωπίνῳ σώματι ἀσυγχύτως, ἀληθινῶς, ἀδιαιρέτως»¹⁰, «ἔνωσιν ἀδιείρετον»¹¹, «ἔνωσιν σύνδρομον»¹², «ἀλλήλοισι σύμβασιν καὶ κρᾶσιν, οὐ σύγχυσιν»¹³.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ τοιαύτη ἐν τῷ Χριστῷ ἔνωσις, προῖδον οὐσα τῆς σοφίας καὶ παντοδυναμίας τοῦ Θεοῦ, δὲν εἶναι τι ἐκ τῶν ἡμετέρων ἀνθρωπίνων πραγμάτων, προσίτων καὶ καταληπτῶν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἡμῶν διάνοϊαν, διὰ τοῦτο ἡ οὐσιώδης ἔνωσις καλεῖται καὶ ἄλλως «ἄρρητος καὶ ἀνενόητος»¹⁴, «ὑπερφυῆς καὶ θιαυμασία»¹⁵, «ὑπερφυῆς καὶ μόνη μετὰ τὴν μόνην καὶ πρώτην»¹⁶ (δηλαδὴ τὴν ἐν τῇ Τριάδι ὀμολογουμένην).

Ἡ ἔννοια τοῦ ἕτερουσίου τῶν δύο φύσεων καὶ τῆς ὑποστατικῆς τούτων ἐνώσεως προφανῶς αἶρει πᾶσαν ὑπόνοιαν περὶ συγχύσεως τῶν δύο φύσεων, ἐγκαθιδρύει δὲ τὸ ἀσύγχυτον αὐτῶν. Κατὰ τὸν Λεόντιον εἶναι ἀσεβὴς καὶ βδελυκτὴ ἡ ὑπόνοια ὅτι, διὰ τῆς κατ' οὐσίαν ἐνώσεως, συνεχύθυσαν καὶ συνεφύρθησαν αἱ φύσεις εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀποτελέσωσιν ἐν «ἕτεροῖον εἶδος πάμμικτον», μὴ φυλάξασαι ἐν τῇ ἐνώσει τὴν φυσικὴν αὐτῶν ἰδιότητα¹⁷. Τουναντίον, ἡ κατ' οὐσίαν ἔνωσις, οὐδόλως παραβλάπτουσα τὴν ἀσύγχυτον τῶν φύσεων ἰδιότητα, εἰς ἐν ἀποτελεσμα ταύτας συντρέχει καὶ ἐνοῖ. Ὅπως δὲ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ συνενοῦνται δύο κατ' οὐσίαν διάφοροι ἀλλήλων φύσεις, ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα, ἀνευ συγχύσεως τινος τῶν φυσικῶν αὐτῶν ἰδιομάτων («οὔτε μὴν ἐξ ἀοράτου καὶ ἀθανάτου ὀρατὴ καὶ θνητὴ γέγονεν ἡ ἡμετέρα ψυχὴ»), οὕτω καὶ ὁ Λόγος, ἐνωθεις θνητῷ καὶ ὀρατῷ σώματι, διασῶζει ἐν τῇ ἐνώσει

1. P. M. Gr. 86]1, c. N. E., 1284 B.—2. P. M. Gr. 86]1, c. N. E., 1332 A.—3. P. M. Gr. 86]1, c. N. E., 1325 A.—4. P. M. Gr. 86]1, c. N. E., 1352 D.—5. P. M. Gr. 86]1, c. N. E., 1353 A.—6. P. M. Gr. 86]1, c. N. E., 1380 D.—7. P. M. Gr. 86]1, c. N. E., 1353 B.—8. P. M. Gr. 86]1, c. N. E., 1353 A.—9. P. M. Gr. 86]1, c. N. E., 1352 D.—10. P. M. Gr. 86]1, Σχόλια, 1197 B.—11. P. M. Gr. 86]1, c. N. E., 1353 B.—12. P. M. Gr. 86]2, Adv. arg. S., 1937 A.—13. P. M. Gr. 86]1, c. N. E., 1300 A.—14. P. M. Gr. 86]1, c. N. E., 1300 A.—15. P. M. Gr. 86]1, c. N. E., 1329 D.—16. P. M. Gr. 86]1, c. N. E., 1300 C.—17. P. M. Gr. t. 86]1, c. Nest. et. Eut., σ. 1305 BC.

τὸ διάφορον, χωρὶς ποτε νὰ καταστῆ θνητὸς καὶ ὄρατὸς¹. Ἐὰν δὲ ἐτέρωθεν «πολλάκις τὸ ὅλον ἐκ τοῦ μέρους, καὶ τὰ μέρη τῆ τοῦ ὅλου κλήσει προσαγορευόμεν. Υἱὸν ἀνθρώπου τὸν Λόγον ὀνομάζοντες, καὶ Κύριον τῆς δόξης ἐσταυρωσθαι ὁμολογοῦντες», οὐχ ἦττον ὁμως οὐδαμῶς, λόγῳ τῆς τοιαύτης ἀντιδόσεως τῶν ἰδιωμάτων, «ἀναιροῦμεν τὸν ἴδιον λόγον τῆς θατέρου ἐν αὐτῷ ἰδιότητος», τῆς μὲν ἀντιδόσεως ἐν τῇ μιᾷ ὑποστάσει θεωρουμένης, τῆς δὲ ἐν τῇ κοινότητι ἰδιότητος ἐν τῇ διαφορᾷ τῶν φύσεων ἐπιγινωσκομένης². Τὸ τοιοῦτον τῶν μερῶν τοῦ Χριστοῦ διττὸν καὶ ἐπομένως διάφορον καὶ ἀσύγχυτον, ὑφηγοῦνται ὡσαύτως καὶ αἱ τῆς διαφορότητος τῶν φύσεων ἀντωνυμῖαι ἄλλο καὶ ἄλλο³, ὡς ἐπίσης καὶ ἡ φράσις: ἄλλο καὶ φύσις ἄλλη.

β) Τὰ συνθετικὰ μέρη τῆς ἐνώσεως.

Ἐν τῷ Χριστῷ ἠνώθησαν κατ' οὐσίαν καὶ ἀσύγχυτως δύο πλήρεις καὶ τέλειαι φύσεις, ἡ τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ ἡ ἀνθρωπίνη⁴.

Ἡ μετὰ τῆς θείας φύσεως ἐνωθεῖσα ἀνθρωπίνη, οὕσα ἡ αὐτὴ τῷ εἶδει καὶ οὐχὶ ἡ ἐν ἀτόμῳ, εἶναι φύσις πλήρης, φέρουσα τὰ χαρακτηριστικὰ ἰδιώματα πάντα τῆς πλήρους καὶ τελείας ἐν τῷ εἶδει θεωρουμένης ἀνθρωπίνης φύσεως⁵. Ἡ φύσις αὕτη δὲν δημιουργεῖται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Λόγου, ἀλλ' ὑπερφυῶς διὰ τῆς δημιουργικῆς δυνάμεως, παρουσίας καὶ ἐνδημίας τοῦ ἁγ. Πνεύματος ἐκ τῆς Παρθένου, ἥτις παρέχει τὴν ὕλην καὶ οὐσίαν διὰ τὴν σύστασιν αὐτῆς.⁶

Ὅτι δύο φύσεις ἐν τῷ Χριστῷ συνηνώθησαν, φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ ἕτερουσίου αὐτῶν. Ἐὰν ὁ Χριστὸς εἶναι ὁμοούσιος καὶ ὁμοούσιος, τοὔτεστι πρὸς τὸν Πατέρα καὶ πρὸς ἡμᾶς, ἡμεῖς δὲ φυσικῶς δὲν ἔχομεν τὸ ὁμοῦσιον πρὸς τὸν Πατέρα, ἔπεται ὅτι μετὰ τοῦ ἕτερουσίου πρὸς τὸν Πατέρα θὰ ἔχωμεν καὶ τὸ ἕτερούσιον πρὸς τὸ ὁμοούσιον τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Πατέρα. Ἐκ τοῦ διττοῦ ὁμως καὶ ἀμοιβαίου τούτου ἕτερουσίου καὶ ὁμοουσίου τοῦ Χριστοῦ, προκύπτει καὶ τὸ διττὸν καὶ διάφορον τῶν δύο φύσεων τοῦ Χριστοῦ, ὅπερ εἶναι προϋπόθεσις τοῦ πρώτου⁷. Σημειώτεον ὅτι τὸ ἕτερούσιον τοῦτο τοῦ Χρι-

1. P. M. Gr. t. 86]1, c. Nest. et. Eut., σ. 1281 A.— 2. P. M. Gr. t. 86]1, c. Nest. et. Eut., σ. 1289 C.— 3. Ἐν τῇ ἐπιστολῇ του ad Cleodonium ὁ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς συγκρίνει τὸ μυστήριον τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως πρὸς τὸ τῆς ἁγ. Τριάδος, χρησιμοποιοῦν τὴν ὑπὸ τοῦ Λεοντίου συχνάκις ἀναφερομένην φράσιν: «Λέγω δὲ ἄλλο καὶ ἄλλο, ἔμπαλιν ἢ ἐπὶ τῆς Τριάδος ἔχει. Ἐκεῖ μὲν γὰρ ἄλλος καὶ ἄλλος...» (Junglas, μν. ἐργ. σ. 49-50.— 4. Τὴν περὶ δύο φύσεων διδασκαλίαν ὁ Λεόντιος ἀνευρίσκει παρὰ τῷ Γρηγορίῳ (P. M. Gr. 37, c1 Epist. ad Cleod. col. 180), παρ' ᾧ ἡ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐνωσις ψυχῆς καὶ σώματος λαμβάνεται ὡς ἀναλογία ἐπὶ τῆς Χριστολογίας (Junglas, Leontius von Byzanz, studien zu seinen Schriften, Quellen und Anschauungen, Berlin 1907, σ. 49.— 5. P. M. Gr. 86]2, Adv. arg. S., 1917 AB.— 6. P. M. Gr. 86]1, c. N. E., 1352 CD.— 7. P. M. Gr. 86]2, e. xxx c. Sev., 1908 KA.

στοῦ, λόγῳ τῆς ὑποστατικῆς ἐνώσεως, ἀντιπεριχωρεῖται ἐν τῇ μιᾷ τοῦ Χριστοῦ ἡποστάσει καὶ κατηγορεῖται αὐτῇ¹. Παρόμοιόν τι ἀνευρίσκομεν καὶ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ἐν ᾧ «ψυχὴ πρὸς τὸ ἑαυτῆς σῶμα, τῷ μὲν ἑτεροίῳ τῆς φύσεως διακέκριται, ἦνται δὲ τῷ λόγῳ τῆς ὑποστάσεως, ἦν ἡ ἀλληλοῦχος ζωὴ ἀπετέλεσεν»².

Ἄφοῦ ὅμως αἱ φύσεις τοῦ Κυρίου εἶναι δύο ἐν τῇ ἐνώσει ἀσύγχυτοι καὶ ἄτρεπτοι, κατὰ ταῦτα ἡ δοξασία τῶν δεχομένων ἐν τῷ Χριστῷ μίαν φύσιν καὶ δὴ σύνθετον, εἶναι παντελῶς ἀπόβλητος καὶ πελλανημένη. Κατὰ τὸν Λεόντιον «ἡ φύσις τοῦ συνθέτου οὐκ ἔστιν ἡ αὐτὴ τῇ τῶν συντεθειμένων φύσει»³. Ὅπως δὲ καὶ ἐν ἐνωθῶσιν αἱ φύσεις, ἐὰν βεβαίως δὲν πρόκειται νὰ ἐπέλθῃ σύγχυσις, ἡ φύσις τῆς ἐνώσεως θὰ εἶναι διάφορος τῶν ἐνωμένων πραγμάτων⁴. Περὶ τῆς συνθέτου φύσεως τοῦ Χριστοῦ διμιλῶντες, τὸν λόγον ποιούμεθα ἢ περὶ τῆς συνθέσεως αὐτῆς, ἢ περὶ τῶν συντεθειμένων μερῶν, ἢ περὶ τοῦ ἐξ ἁμφοῖν ἀποτελέσματος. Ἐὰν περὶ τῆς ἐνώσεως, προφανῶς ἀποδίδομεν τὸν λόγον τῆς ἐνώσεως καὶ οὐχὶ τῶν ἀπαριζόντων αὐτὴν μερῶν. Ἐὰν πάλιν περὶ τῶν συντεθειμένων κατὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ ὁλότητα, τότε ταῦτα πρέπει νὰ εἶναι δύο καὶ ὄχι ἓν, ἐὰν βεβαίως δὲν θέλωμεν τροπὴν καὶ σύγχυσιν τούτων. Τέλος ἐὰν περὶ τοῦ ἐξ ἁμφοῖν ἀποτελέσματος, «οὐ Χριστοῦ φύσιν ἀλλὰ μᾶλλον ὑπόστασιν τοῦτο εἶναι τε καὶ καλεῖν πρεπωδέστατον· εἴπερ ἡ Χριστοῦ φύσις, οὐ κατὰ τὸ αὐτὸ τῇ φύσει τοῦ Πατρὸς, καθ' ὃ τῇ φύσει τῆς Μητρὸς, οὐδὲ κατὰ τὸ αὐτὸ τῇ φύσει τῆς Μητρὸς καθ' ὃ τῇ φύσει τοῦ Πατρὸς ὁμοφυῆς εἶναι δύναται»⁵. Ἐπομένως δὲν δυνάμεθα νὰ διμιλῶμεν περὶ μιᾶς συνθέτου φύσεως τοῦ Χριστοῦ, τοσοῦτ' ἄλλο καθ' ὅσον τὸ ὄνομα Χριστὸς δὲν σημαίνει φύσιν, ἀλλ' ὑπόστασιν⁶, περὶ τὴν ὁποῖαν ὀρῶνται αἱ φύσεις καὶ ἐν ταῖς ὁποῖαις τὸ πρόσωπον ἀφορίζεται⁷.

Ὡσαύτως τὴν μίαν φύσιν τοῦ Λόγου καὶ τῆς σαρκὸς ἐν τῷ Χριστῷ ὁ Λεόντιος ἀναιρεῖ καὶ διὰ τοῦ ἐξῆς ἐπιχειρήματος. Ἀναχωρῶν ἐκ τῆς ἀληθείας τοῦ λογικοῦ ἀξιώματος «τὰ τῷ αὐτῷ ἴσα καὶ ἀλλήλοις ἴσα», ἐπάγεται: «Κείσθω ἐν διαγράμματι ἰσόπλευρον ὀρθογώνιον τρίγωνον· ὡς γὰρ ἔχει ἡ πρώτη πλευρὰ πρὸς τὴν δευτέραν καὶ ἡ δευτέρα πρὸς τὴν τρίτην, οὕτως ἔχει καὶ ἡ πρώτη πρὸς τὴν τελευταίαν. Γράψον οὖν τὰς τρεῖς πλευρὰς καὶ δὸς τρία πρόσωπα, ἐν ἑφ' ἑκάστη πλευρᾷ, καὶ εὐρήσεις ὅτι ὡς ἔχει τὸ πρῶ-

1. P. M. Gr. 86]1, c. N. E., 1239 A.—2. P. M. Gr. 86]1, c. N. E., 1288 D.—3. P. M. Gr. 86]2, Adv. Sev., 1925 C.—4. P. M. Gr. 86]2, Adv. Sav., 1925 CD, 1928 A.—5. Αὐτόθι.—6. Ἡ ἐν τῷ Χριστῷ ἐνωσις εἶναι ἐνωσις «ὑποστατικὴ», οὐχὶ δὲ «φυσικὴ», καθότι δὲν ὑφίσταται. «Χριστότης» ὡς φύσις (espèce christique), εἰς ἣν νὰ συμμετέχῃ καὶ ὁ ἐπὶ μέρους Χριστός. Τὴν ἐννοίαν ταύτην ἐπαναλαμβάνει ἀργότερον καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός (βλ. P. M. Gr. 94, de Orth. Fide III, 3, col. 98v z. é.).—7. P. M. Gr. 86]2, Adv. Arg. S., 1928 A.

τον πρὸς τὸ μέσον καὶ τὸ μέσον πρὸς τὸ τελευταῖον, οὕτως ἔξει καὶ τὸ πρῶτον πρὸς τὸ τελευταῖον». Πρὸς ποῖον ὅμως σκοπὸν τὸ τοιοῦτον παράδειγμα; Διότι, λέγει, «εἰ δώσεις μίαν λέγεσθαι τοῦ Λόγου καὶ τῆς σαρκὸς φύσιν, ὁμολογεῖτε δὲ μία φύσις εἶναι τοῦ Λόγου καὶ τοῦ Πατρὸς· δάσσετε ἄρα μίαν φύσιν εἶναι τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ Πατρὸς»¹. Οὐδὲν δ' ἀνύτει τὸ ἐπιχείρημα τῶν μονοφυσιτῶν ὅτι τὴν μίαν φύσιν δέχονται τῷ λόγῳ τῆς ἐνώσεως, ὡς ἐπίσης τῷ ταυτῷ τῆς φύσεως μίαν φύσιν τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ.² Κατὰ τὸν Λεόντιον ἐκ τοῦ τοιοῦτου ἐπιχειρήματος προκύπτει μία τεραστία ἀντιφασίς: «ἔσται τοίνυν τὸ αὐτὸ (ἢ μία φύσις) ἐν καὶ δύο, ἐν μὲν τῇ ἐνώσει, δύο δὲ ταῖς φύσεσιν. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο, ἔσται τὸ αὐτὸ κατὰ τὸ αὐτὸ καὶ ὁμοούσιον καὶ ἑτερούσιον, καὶ μία φύσις καὶ οὐ μία φύσις· οὐ τί ἂν γένοιτο ἀτοπώτερον;»³. Περαιτέρω ἢ τοιαύτη μία φύσις καὶ τὴν διαίρειν κατὰ τὰ ἄνω εἰρημένα δὲν ἀποφεύγει, ἀλλὰ καὶ τὴν σύγχυσιν ἐπάγεται, ὅπερ ἀποφεύγει ἡ ὀρθόδοξος περὶ δύο φύσεων ἐν ὑποστατικῇ ἐνώσει διδασκαλία⁴.

Ὅσαύτως ἀσύστατον εἶναι τὸ ἐπιχείρημα ὅτι, ἐὰν δύο φύσεις δεχώμεθα ἐν τῷ Χριστῷ, τότε πρέπει νὰ συναποδεχθῶμεν καὶ τρεῖς τοιαύτας, ὡς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀπαρτιζομένης ἐκ δύο τοιούτων⁵. Εἶναι ἀσύστατον τὸ ἐπιχείρημα, διότι, ἐν τῷ Χριστῷ λέγοντες δύο φύσεις, δὲν λέγομεν «Θεοῦ καὶ σαρκὸς, οὔτε μὴν Θεοῦ καὶ ψυχῆς, ἀλλὰ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου». Τοῦτο δὲ καθότι «οὐκ ἔστι κυρίως ἀνθρώπου φύσις ἢ τοῦ μέρους φύσις. Ὡστε ὁ εἰπὼν ἀνθρώπον ἢ φύσιν ἀνθρώπου, τὰς φύσεις ἐδήλωσεν»⁶. Ἐὰν δὲ ἀφ' ἑτέρου, κατὰ τὴν ἀξίωσιν τῶν ἀντιφρονούντων, ἔδει νὰ θεωρῶμεν δύο φύσεις τὴν μίαν τοῦ ἀνθρώπου τοιαύτην, τότε συνεπέστεροι θὰ εἴμεθα πρὸς ἑαυτοὺς ἐὰν ἠθέλομεν ἀριθμῆσαι τόσας φύσεις αὐτῆς, εἰς ὅσας διαίρεται κατὰ τὴν φυσικὴν καὶ ψυχολογικὴν αὐτοῦ σύστασιν ὁ ἀνθρώπος, τοῦ ὁποίου πράγματος τὸ ἀσύστατον εἶναι καταφανές⁷. Κατὰ ταῦτα, λοιπὸν, «μέρη Χριστοῦ ἀσύγχυτα, θεότης καὶ ἀνθρωπότης. Ψυχὴ δὲ καὶ σῶμα, οὐ μέρη Χριστοῦ, ἀλλὰ μέρη τοῦ μέρους ὧν δηλωθέντων διὰ τῆς τελείας σημασίας τῆς κατὰ τὴν φύσιν τῆς ἀνθρωπότητος, περιττὴ ἢ εἰς φύσεις τῶν μερῶν ὑποδιαίρεσις· ἢ μὴ μέλλοιμεν καὶ τὴν λοιπὴν ἐπάγειν διαίρεσιν ταῖς ὑποδιαίρεσεσι, αἷς καὶ ἐπὶ τοῦ κοινοῦ ἀνθρώπου· ἐχρησάμεθα πρότερον, ὡς ἐντεύθεν μὴ τρεῖς κατ' αὐτοὺς μόνας ἀλλὰ καὶ πλείους καταγγέλλειν τοῦ Χριστοῦ φύσεις, ὧν τί ἂν γένοιτο γελοιότερον;»⁸.

Ὅτι, τέλος, ὁ Χριστὸς ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ἀνθρώπον δὲν δύναται νὰ λαμβάνηται ὡς μία φύσις καὶ δύο ἐν ταυτῷ, ὡς μετέχων δηλαδὴ ἐν τῷ

1. P. M. Gr. 86]1, c. Nest. Eut., 1292, CD, 1293 A. — 2. P. M. Gr. 86]1, c. Nest. Eut., 1293 A. — 3. Αὐτόθι. — 4. P. M. Gr. 86]1, c. Nest. Eut., 1293 B. — 5. P. M. Gr. 86]1, c. Nest. Eut., 1293 BC. — 6. P. M. Gr. 86]1, c. Nest. Eut., 1293. — 7. P. M. Gr. 86]1, c. Nest. Eut., 1296. — 8. P. M. Gr. 86]1, c. Nest. Eut., 1297.

εἶδει καὶ ὡς ἐκ δύο διαφόρων φύσεων συγκείμενος, καὶ τοῦτο καθότι δὲν ὑπάρχει καθολικὸν εἶδος Χριστῶν, ἐν τῷ ὁμοίῳ ὁμοῦ μετὰ τῶν ἄλλων αὐτῷ ὁμοουσίῳ (Χριστῶν) νὰ συμμετέχη¹, εἶναι οἰκοθεν φανερόν.

γ) Σκοπὸς καὶ χρόνος τῆς ἐνώσεως.

Σκοπὸς τῆς ἐνώσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου μετὰ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἦτοι τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως, οὐδεὶς ἕτερος εἶναι ἢ ἡ πλήρης καὶ παντελῆς ἀποκάθαρσις τοῦ ἡμαρτηκότου ἀνθρώπου καὶ ἡ πλήρης σωτηρία αὐτοῦ ἐκ τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ αἰωνίου θανάτου. Κατὰ ταῦτα, ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος προσλαμβάνει, ἦτοι ἐνοῦται οὐσιωδῶς, οὐχὶ μετὰ μέρους τινος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, τῆς σαρκὸς ἐπὶ παραδείγματι, διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει «μεγίστῳ ἐκινδύνευε τὰ τῆς σωτηρίας ἡμῶν»². Θὰ ἦτο δὲ κίνδυνος μέγας τὸ τοιοῦτον διὰ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν, καθότι ἡ ψυχὴ ἐδεῖτο κατ' ἐξοχὴν τῆς προσλήψεως ὑπὸ τοῦ Λόγου, τῆς ἀποκαθάρσεως ἐκ τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς σωτηρίας ἐκ τοῦ κατακρίματος, τοσοῦτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον «αὕτη πρωτοπάθισα, πρώτη καὶ κατεκέρκιστο»³. Τοιοῦτοτρόπως, λοιπόν, ὁ Λόγος «ὄλον ἀνθρωπον, τὸν ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς λογικῆς τε καὶ νοεῶς συγκείμενον, οὐσιωδῶς προσλαβὼν, ὄλου ἀνθρώπου τὴν σωτηρίαν εἰργάσατο, τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον ἀνακαθαίρων»⁴.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν χρόνον τῆς ἐνώσεως τῶν δύο ἐν Χριστῷ φύσεων, αὕτη ἔλαβε χώραν ἀπὸ τῆς πρώτης συλλήψεως, ἦτοι ἀπὸ τῆς πρώτης καταβολῆς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς Παρθένου. Οὕτω, τῆς οὐσιώσεως τοῦ σώματος συστάσης ὑπὸ τῆς δημιουργικῆς τοῦ Θεοῦ Πνεύματος ἐνεργείας ἐν τῇ Θεοτόκῳ, «ὁ Λόγος τὸν ἐκ τοῦ Πνεύματος κτιζόμενον αὐτῷ ναόν, κατ' αὐτὴν τὴν πρώτην ἐνοικεῖ διάπλασιν· οὐδὲ ἀναμείνας, ὡς εἶπέ που τις ὀρθῶς λέγων, τὴν τελείωσιν τοῦ νεῶ, ἀλλὰ τῇ πρώτῃ τῆς ἀρχῆς οἰκονομίας ἀρχῇ ἐν τῷ τῆς φύσεως ἐργαστηρίῳ συναφθεῖς, τὴν οἰκοδομὴν πᾶσαν ἑαυτῷ περιέθηκεν. Οὐ γὰρ δὴ γενομένου τοῦ σώματος, οὕτω θύραθεν αὐτὸς ἐπεισῆλθεν, ἀλλ' ἑαυτὸν περιπλάσας, ἀγαματοφορεῖ τὸ ἡμέτερον»⁵.

Φυσικὴ συνέπεια τῆς ἀνωτέρω περὶ ἐνώσεως ἅμα τῇ πρώτῃ καταβολῇ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως διδασκαλίας εἶναι ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τοῦ Κυρίου οὐδέποτε καθ' ἑαυτὴν ὑπῆρξεν ἐκτὸς τοῦ Λόγου, οὔτε προδιεπλάσθη ἢ κατὰ τινα τρόπον προὑπῆρξε τῆς ἐνώσεως⁶. Ἀφοῦ δὲ οὐδαμῶς ὑπῆρξε πρὸ τῆς ἐνώσεως ἔπεται, ὅτι αἰεὶ ἅμα ὑπῆρξαν ἐν τῷ Χριστῷ αἱ δύο φύσεις αὐτοῦ. Τοῦτο ἄλλως ἀπαιτεῖ καὶ αὐτὸς ὁ Λόγος καὶ ἡ σχέσεις ἐνώσεως καὶ ἡνωμένων: «Εἰ ἡ ἐνωσις καὶ τὰ ἡνωμένα τῶν πρὸς τι· τὰ δὲ πρὸς τι καὶ αἰεὶ ἅμα»

1. P. M. Gr. 86]1, c. Nest. Eut., 1292 AB.— 2. P. M. Gr. 86]1, c. N. E., 1324 D.— 3. Αὐτόθι.— 4. P. M. Gr. 86]1, c. N. E., 1325 A.— 5. P. M. Gr. 86]1, c. N. E., 1352 D, 1353 A.— 6. P. M. Gr. 86]2, Adv. arg. Sev., 1944 C, 1933 A, C,

ἅμα οὖν καὶ αἰεὶ ἡ ἔνωσις καὶ τὰ ἡνωμένα· εἰ δὲ τὰ ἡνωμένα παύεται, καὶ ἡ ἔνωσις ἅμα παύεται»¹. Παντὶ που φανερὸν ὅτι τοιαύτης οὐσης τῆς σχέσεως ἐνώσεως καὶ ἡνωμένων, οὐδεὶς λόγος δύναται νὰ γίνηται περὶ χρονικῆς διαστολῆς ἐν τῇ ἐνώσει, μὴ ἐπιδεχομένη τὰς χρονικὰς κατηγορίας καὶ διακρίσεις τοῦ πρὸ καὶ μετὰ².

Ἡ ἀπόρριψις ὅμως τῆς προδιαπλάσεως καὶ προϋπάρξεως τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως δὲν εἶναι καὶ λόγος ἀποχωρῶν, ὡς ἤθελόν τινες, τῆς ἐπεξηγήσεως τῆς μιᾶς ἐκ τῶν δύο ἐνωθειῶν φύσεων τοῦ Κυρίου ὑποστάσεως. Δὲν ἐπεξηγεῖ, δηλαδὴ, τὴν μίαν ὑπόστασιν τοῦ Κυρίου τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις αὐτοῦ, μὴ ὑποστᾶσα καθ' ἑαυτήν, ὑπέστη εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἐν τῷ Λόγῳ. Τὸ ὅτι οὕτω προσελήφθη ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ὑπὸ τοῦ Λόγου, ἦτοι ἀνυπόστατος, δὲν ὀφείλεται εἰς ἀδυναμίαν τοῦ Λόγου νὰ προσλάβῃ καὶ ἄλλως αὐτήν. Ἐν τῇ ἐνώσει οὐδένα οὐσιαστικὸν ῥόλον διαδραματίζουσιν ὁ χρόνος καὶ ὁ τόπος ἢ τὸ ἀτελὲς τοῦ σώματος. Ἄλλ' οὕτω διενηργήθη ἡ ἔνωσις, καθότι οὕτω ἤρμοξε τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει τοῦ Λόγου, νὰ μὴ ὑπάρξῃ δηλαδὴ, ἔστω καὶ ἐπὶ στιγμὴν, κενωρισμένη τῆς θείας τοῦ Λόγου φύσεως³.

Ἄλλωστε τὴν δοξασίαν τῶν ἐπεξηγούντων τὴν μίαν τοῦ Κυρίου ὑπόστασιν διὰ τῆς μὴ καθ' ἑαυτήν ὑποστάσεως τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ ὁ Λεόντιος ἀνατρέπει διὰ τοῦ ἐπιχειρήματος ὅτι «καὶ ἐκ προϋφεστῶτων πραγμάτων, ὑπόστασιν γενέσθαι ἀτρέπτως ἐνδέχεται⁴. Τὸ τοιοῦτον παρατηροῦμεν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου. Μετὰ θάνατον ὁ ἀνθρώπος χωρίζεται εἰς τὰ δύο αὐτοῦ συστατικά, ψυχὴν καὶ σῶμα, ἅτινα οὕτω ὑφίστανται ἰδίως, ὡς ἴδιαι ὑποστάσεις. Κατὰ τὴν ἀνάστασιν ὅμως τὰ δύο ταῦτα προϋφεστῶτα ἤδη πράγματα, θὰ ἐνωθῶσι πάλιν ἀτρέπτως εἰς τὴν μίαν τοῦ ἀνθρώπου ἐνιαίαν ὑπόστασιν⁵.

Συνοψίζοντες παρατηροῦμεν ὅτι τῆς ἐνώσεως σκοπούσης τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ὁ χρόνος αὐτῆς εἶναι ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν κατὰ τὴν πρώτην σύλληψιν τῆς ἀνθρωπότητος ἐν τῇ Παρθένῳ, ἥτις ἀνθρωπότης ὑπέστη ἐν τῷ Λόγῳ, οὐδαμῶς πρὸ τῆς ἐνώσεως καὶ ἐκτὸς αὐτῆς ὑπάρξασα⁶.

1. P. M. Gr. 86]2, c. xxx c. Sev., 1904 Θ.—2 P. M. Gr. 86]2, Adv. arg. Sev., 1933 BC.—3 P. M. Gr. 86]2, Adv. arg. Sev. 1944 CD.—4 P. M. Gr. 86]2, Adv. arg. Sev., 1944 A.—5 P. M. Gr. 86]2, Adv. arg. Sev., 1941 D.—6. Σημειωτέον ὅτι ὁ Λεόντιος δὲν συλλαμβάνει τὴν φυσικὴν ὑπαρξιν ἐκτὸς ὑποστάσεως, ἥτις εἶναι καὶ ἡ μόνη πραγματικότης. Καὶ ὑπάρχουσι μὲν μωρικαὶ τοῦ πράγματος ποιότητες, πλὴν ἡ φύσις, ὡς τὸ σύνολον αὐτῶν, δὲν δύναται νὰ ἐμφιλοχωρήσῃ ἐν τῷ τῆς Ἀριστοτελείου φιλοσοφίας συστήματι. Ἡ γενικὴ φύσις (ὁ ἀνθρώπος καθόλου) οὐδὲν ἕτερον εἶναι ἢ ἐπίνοια. Ἡ ἰδέα τῆς ἀνθρωπότητος ὡς πανανθρωπίνης φύσεως, ἦτοι ὡς τὸ λογικὸν πρότερον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἐπὶ μέρους ἄτομα, εὐρίσκειται ἐκτὸς τῶν κατηγοριῶν τοῦ Σταγειρίτου.

⁷Ὡς ἀπέδειξεν ὁ Μπουλκάκωφ, ἐν τῇ Θεολογίᾳ τοῦ Λεοντίου ἀνευρισκομεν ἀντίφρασιν τινα. Ἄφ' ἐνὸς ὁ Λεόντιος ἀρνεῖται τὴν ὑπαρξιν τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀνθρωπότη-

Τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι καὶ ἐπεξηγήσεις τῆς ὑποστατικῆς ἐνώσεως, τοσοῦτω μᾶλλον καθ' ὅσον ὑπόστασιν ἐκ προὑφεστώτων πραγμάτων παρατηροῦμεν καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου, μετὰ θάνατον δηλαδὴ καὶ κατὰ τὴν ἀνάστασιν. Πολλῶ μᾶλλον ταύτην ἐπεξηγεῖ τὸ γεγονός, ὅτι οὕτω ἤρμωσε τῇ ἀνθρωπίνῃ τοῦ Λόγου φύσει, νὰ μὴ ὑπάρξῃ, δηλαδὴ, οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἐκτὸς αὐτοῦ.

δ) Ἡ μία ὑπόστασις τοῦ Χριστοῦ.

Ὡς ἤδη εἶπομεν, ἡ θεία τοῦ Λόγου φύσις καὶ ἡ ἐκ τῆς Θεοτόκου ἀνθρωπίνη, ἐνωθεῖσαι κατ' οὐσίαν ἀπὸ τῆς πρώτης συλλήψεως, ἀπετέλεσαν τὴν μίαν ὑπόστασιν ἢ τὸ ἐν πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Λεόντιος ἀποκρούων ὡς βλάσφημον τὴν συγχυτικὴν καὶ ἀλλοιωτικὴν τῶν δύο φύσεων τοῦ Χριστοῦ ἐνωσιν¹, ὡς μόνην ὀρθοδόξως δέχεται ἐκείνην τὴν οὐσιώδη ἐνωσιν, ἣτις διαφυλάττουσα τὴν φυσικὴν ἀκεραιότητα καὶ ἰδιότητα τῶν δύο τοῦ Κυρίου φύσεων, ἐνοῖ ταύτας εἰς ἓν ἀποτέλεσμα. Τὸ τοιοῦτον ἀποτέλεσμα, μὴ ἐνδιαφερόμενος πολὺ περὶ τὴν ὀρολογίαν, καλεῖ *πρόσωπον, ὑπόστασιν, ἄτομον, ὑποκείμενον*, εἴτε τι ἄλλο φίλον καλεῖν αὐτό².

Διὰ τῆς ἐνότητος τῆς ὑποστάσεως ἀφ' ἐνός, ὡς καὶ διὰ τοῦ διτιτοῦ καὶ διαφόρου τῶν φύσεων ἀφ' ἐτέρου, ὁ Χριστὸς ἀμοιβαίως διαστέλλεται καὶ ἐνοῦται, τὸ μὲν τῷ Πατρὶ, τὸ δὲ τῇ σαρκί. Καὶ διὰ μὲν τῆς ὑποστάσεως, ἣτις «ἀφοριστικὴ ἐστὶν ἰδιότης ἀπὸ τῆς τοῦ Πατρὸς», διαφέρεται, ἣτοι καθίσταται ἄλλος πρὸς τὸν Πατέρα³. "Ἄλλωστε τὴν τοιαύτην διαφορότητα μεταξὺ ὁμοουσίων, δηλαδὴ τὸ ἄλλον καὶ ἄλλον ποιεῖν, κατεργάζεται ἡ ὑπόστασις ἐν τῇ ἐνώσει, ὅπερ παρατηροῦμεν λαμβάνον χώραν ἐπὶ τῆς Θεολογίας⁴. "Ὅλας ἀντιθέτως ἡ ὑπόστασις τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ οἰκονομίᾳ συνάπτει τὰς καθ' ἑαυτὰς ἑτερουσίους φύσεις ἐν τῇ κοινότητι τοῦ εἶναι, βάσει τοῦ ὀρισμοῦ τῆς ὑποστάσεως⁵. Οὕτως ὁ Λόγος «τῇ ἀφοριστικῇ ἰδιότητι τῇ ἀπὸ τοῦ Πατρὸς συνάπτεται πρὸς τὴν σάρκα»⁶.

Ἀντιθέτως ὅμως πρὸς τὴν ἀνωτέρω ἰδιότητα τῆς ὑποστάσεως (τὴν διαστέλλουσαν ἀπὸ τοῦ Πατρὸς τὸν Χριστὸν καὶ συνάπτουσαν τοῦτον τῇ σαρκί), ἡ λειτουργία τῶν δύο ἀτρέπτων φύσεων τοῦ Χριστοῦ συνάπτει τοῦτον πρὸς τὸν Πατέρα καὶ διαστέλλει ταυτοχρόνως ἀπὸ τῆς σαρκός. Ἐὰν ὁ Χριστὸς

τητος πρὸ τῆς ἐνσαρκώσεως, ἐπειδὴ ἡ ἀνθρωπίνη αὐτοῦ φύσις οὐδέποτε ὑπῆρξε ἐκτὸς τῆς θεανδρικῆς αὐτοῦ συνθέσεως. Ἀφ' ἐτέρου ὅμως ἡ ἀνθρωπότης τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἤδη ἐλέχθη, δὲν ἀποτελεῖ μερικόν τι γεγονός, ἣτοι «Χριστότητα» (espèce christique), ἀλλ' εἶναι ἡ αὐτὴ ἀνθρωπότης, ὡς ἔχουσι καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι. (Ὁ Ἄμνός τοῦ Θεοῦ (ρωσιστί) Παρίσιοι 1933, σελ. 87).

1. P. M. Gr. 86]1, c. Nest. Eut., 1305 B.—2. P. M. Gr. 86]1, c. Nest. Eut., 1305 C.—3. P. M. Gr. 86]2, c. xxx c. Sev., 1909 KE.—4. P. M. Gr. 86]2, c. xxx c. Sev., 1904 IB.—5. P. M. Gr. 86]1, c. Nest. Eut., 1280 A.—6. P. M. Gr. 86]2, c. xxx c. Sev., 1909 CD.

διακρίνεται τοῦ Πατρὸς διὰ τῆς ὑποστάσεως, ἣτις συνάπτει τοῦτον πρὸς τὴν σάρκα, ἔπεται ὅτι συνάπτεται πρὸς τὸν Πατέρα διὰ τῆς ταυτότητος τῆς φύσεως ἀμφοτέρων, τοῦ ὁμοουσίου, ὅπερ παρατηρεῖται ἐπὶ τῆς Τριάδος. Κατὰ ταῦτα «δύο σχέσεις κατὰ τὸν αὐτὸν Λόγον θεωροῦνται, μία μὲν καθ' ἣν τὴν ταυτότητα ἔχει ὁ Υἱὸς πρὸς τὸν Πατέρα, ἑτέρα δὲ καθ' ἣν ὁ Υἱὸς ἀπ' αὐτοῦ διακέχεται. Καὶ ἡ μὲν τῇ τῆς φύσεως προσηγορία δηλοῦται, ἡ δὲ τῇ τῆς ὑποστάσεως κλήσει γνωρίζεται»¹. Κατ' ἀντίστροφον ὁμοίως τᾶξιν ἐν τῇ οἰκονομίᾳ ἡ τοιαύτη πρὸς τὸν Πατέρα ταυτότης τῆς οὐσίας εἶναι καὶ ἡ διαστέλλουσα τὸν Χριστὸν ἀπὸ τῆς σαρκός. Τοῦτο δὲ εἶναι φυσικόν, καθότι αἱ δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ εἶναι πράγματα καθ' ἑαυτὰ ἑτεροῦσια. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὁ ἱερός Λεόντιος παρατηρεῖ τὰ ἑξῆς: «ὅτι τῇ ἀφοριστικῇ ιδιότητι τῇ ἀπὸ τοῦ Πατρὸς συνάπτεται πρὸς τὴν σάρκα· ὡσπερ ἀμέλει τῇ συναπτούσῃ αὐτὸν φυσικῇ ιδιότητι τῷ Πατρί, τὸ διάφορον ἔχει πρὸς τὴν σάρκα· καὶ ὡσπερ πρὸς τὸν Πατέρα μία φύσις ἐστὶ διὰ τὴν τῆς φύσεως ταυτότητα, οὕτως οὐ μία φύσις πρὸς τὴν σάρκα διὰ τὴν ταύτης καὶ ἐν τῇ πρὸς τὸν Λόγον ἐνώσει φυσικῇ ἄτρεπτον ιδιότητα»².

Τὰ μέχρι τοῦδε λεχθέντα πορίζουσιν ἡμῖν καὶ τὴν κλεῖδα τῆς κατανοήσεως τῆς μιᾶς ὑποστάσεως τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῶν δύο ἐν αὐτῷ φύσεων. Οὕτω, διὰ νὰ εἰπωμεν πάλιν, ἡ μία ὑπόστασις ἀπ' ἐνὸς μὲν ἐνοῖ καὶ συνάπτει τὰς φύσεις, ἀπ' ἑτέρου δὲ διαστέλλει τὸν Χριστὸν ἀπὸ τοῦ Πατρὸς, ἐνῶ αἱ δύο ἄτρεπτοι φύσεις διαστέλλουσι τὸν Λόγον ἀπὸ τῆς σαρκός, ἐνῶ ἑτέρωθεν συνάπτουσι τοῦτον πρὸς τὸν Πατέρα.

Παρόμοιον πρὸς τὸν ἄνω ρόλον παίζουσι καὶ τὰ ἐν τῷ Χριστῷ ἀφοριστικὰ ιδιώματα, τὰ τε θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα. Πρὸς τὸν ἐνιστάμενον ἀκέφαλον, προσποιοῦμενον ὅτι θέλει δῆθεν νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν ὑπόστασιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ ἐρωτῶντα ἐὰν ἡ ἀνθρωπότης τοῦ Χριστοῦ ἔφερε τὰ ἀφοριστικὰ ιδιώματα τὰ χωρίζοντα τοῦ κοινῆς τὸ ἴδιον αὐτῇ³, ὁ Λεόντιος καταφάσκει τὴν ἐρώτησιν· μέ τὴν διαφορὰν ὁμοίως ὅτι τὰ τοιαῦτα ἀφοριστικὰ ιδιώματα δὲν σχετίζονται πρὸν τὸν Λόγον, οὕτως ὥστε ἐν Χριστῷ νὰ ἀπαρτίζωσιν ἰδίαν ὑπόστασιν, ἀλλ' ἔχουσι σχέσιν πρὸς τὸ νέος τῶν ἀνθρώπων, ἐξ ὧν σωματικῶς συνέστηκε⁴. Κατὰ παρόμοιον τρόπον καὶ τὰ θεῖα ἀφοριστικὰ ιδιώματα τοῦ Λόγου διαστέλλουσι τοῦτον ἀπὸ τοῦ κοινῆς τῆς θεότητος, ὡς Υἱὸν καὶ Λόγον κεχωρισμένον, οὐδαμῶς δὲ ἀπὸ τῆς κατ' αὐτὸν ἀνθρωπότητος⁵. Οὕτως ὁ Χριστὸς δύναται νὰ διακρίνηται ὡς ἄνθρωπος ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους δυνάμει τῶν ἀφοριστικῶν τῆς ἀνθρωπότητος ιδιωμάτων, οὐ μὴν ὁμοίως καὶ ἀπὸ τὸν Λόγον μεθ' οὗ ὑποστατικῶς ἦνω-

1. P. M. Gr. 86]1, c. c. Nest. Eccl., 1288 AB.—2. P. M. Gr. 86]2, c. xxxc. Sev., 1909 KE.—3. P. M. Gr. 86]2, Adv. arg. Sev., 1917 C.—4. Αὐτόθι.—5. Αὐτόθι.

ται. Ὡσαύτως, καθὸ Λόγος, διακρίνεται ἀπὸ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος δυνάμει τῶν ἀφοριστικῶν τῆς θεότητος ιδιωμάτων, οὐχὶ ὅμως καὶ ἀπὸ τῆς ἀνθρωπότητος, ἣν ὑποστατικῶς προσέλαβε.

Κατὰ ταῦτα, λόγῳ τῆς ὁμοουσιότητος τῶν ἄκρων (πρὸς τὴν Τριάδα καὶ λοιποὺς ἀνθρώπους) ὁ Χριστὸς διακρίνεται διὰ τὰ ἀφοριστικὰ ἐκάστω ιδιώματα, ἐνῶ ἀντιθέτως, λόγῳ τῆς ἑτερουσιότητος τῶν μερῶν (θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος) ἐνοῦται¹. Καὶ τοῦτο δυνάμει τῆς ιδιότητος τῆς ὑποστάσεως, ἥτις τὰ μὲν ὁμοούσια διακρίνει διὰ τῶν ἰδίων ιδιοτήτων, ἐνῶ ἀντιθέτως τὰ ἑτερούσια συνάπτει διὰ τῆς κοινότητος τοῦ εἶναι². Ἐκ τούτου προκύπτει ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τοῦ Χριστοῦ διὰ τὴν ἡτο καθ' ἑαυτὴν τελεία τις ὑπόστασις ἔπρεπε ἢ τὴν ἡτο ὁμοούσιος τῷ Λόγῳ, ὅτε θὰ διεκρίνετο τούτου διὰ τῶν ἰδίων ιδιοτήτων, ἢ ἑτερούσιος μὲν πρὸς αὐτόν, πλὴν ὅμως τὴν μὴ συνυφίσταται ἢ τὴν συνυπάρχει αὐτῷ. Ἐκ τούτων ὅμως οὐδὲν δυνατόν, ἐπομένως καὶ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τοῦ Χριστοῦ δὲν ἀποτελεῖ ἐν τῇ ἐνώσει ἰδίαν ὑπόστασιν, ἀλλ' εἶναι, ὡς καὶ ἀλλαγῶ εἶπομεν, ἐνυπόστατον, πλήρως μὲν καθ' ἑαυτήν, μὴ ὑφισταμένη ὅμως ἰδίως, ἀλλ' ἐν τῷ Λόγῳ ἀείποτε ὑποστᾶσα.

Ὡς ἐν συμπεράσματι τέλος παρατηροῦμεν, ὅτι διὰ τῆς μίας τοῦ Χριστοῦ ὑποστάσεως, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀποκρούονται ἐπιτυχῶς οἱ μονοφυσίται, καθότι ἡ μία ὑπόστασις προϋποθέτει ἅς ἐνοῖ φύσεις, ἐφ' οὗ τοσοῦτον ἐπιμένει ὁ Λεόντιος, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀποκρούονται οἱ Νεστοριανοί, οἱ δεχόμενοι δύο ὑποστάσεις ἐν τῷ Χριστῷ, τοσοῦτω μᾶλλον καθ' ὅσον ἡ ἀνθρωπίνη φύσις οὐδέποτε ὑπῆρξε πρὸ καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν ἰδία ὑπόστασις, ἀλλ' ἀπλῶς ἐνυπόστατον.

ε) Παράδειγμα τῆς ἐν τῷ Χριστῷ ἐνώσεως ἢ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἔνωσις.

Τὴν ἐν τῷ Χριστῷ ἔνωσιν τῶν δύο φύσεων κατὰ τινὰ τρόπον παραδειγματίζει καὶ ἡ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἔνωσις τῶν δύο αὐτοῦ φύσεων³. Λέγομεν δὲ

1. P. M. Gr. 86]2, Adv. arg. Sev. 1917 C. D.

2. P. M. Gr. 86]1, c. Nest. Eut., 1280 A.

3. Ἀξιοσημείωτος εἶναι ὁ παραλληλισμὸς τῆς ἐν τῷ Χριστῷ ὑποστατικῆς ἐνώσεως τῶν δύο φύσεων καὶ τῆς ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐνώσεως ψυχῆς καὶ σώματος. Εἶναι φανερόν ὅτι ἡ ἀνθρωπολογία τῆς ἐποχῆς ταύτης διατελεῖ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν χριστολογικῶν δογματικῶν ἐρίδων. Οἱ Πατέρες καὶ διδάσκαλοι τοῦ ΣΤ' καὶ Ζ' αἰῶνος κατεργάζονται χριστοκεντρικὴν τινὰ ἀνθρωπολογίαν, τοῦτέστι λαμβάνουσι τὸν τρόπον τῆς ἐν τῷ Χριστῷ ἐνώσεως ὡς παράδειγμα τῆς κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ συγγραφεῖς οὗτοι, μάλιστα δὲ οἱ μυστικίζοντες (Μάξιμος ὁ Ὁμολογητῆς, ὡς καὶ οἱ Ἀναστάσιος ὁ Σιναΐτης, Φώτιος ὁ ΚΗόλεως καὶ Σεβήρος ὁ Ἀντιοχείας) βαθύτερον βεβαίως διετύπων τὸν σχετικὸν τοῦτον παραλληλισμόν. Ἐκεῖνος ὅμως ὅστις πράγματι πρῶτος τὸν ἀνέπτυξε καὶ διετύπωσεν ἦτο ὁ Λεόντιος ὁ Βυζάντιος (Βλ. Cyrigen Kern, Ἡ ἀνθρωπολογία Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ (Ρωσιστί), Παρίσιοι 1950, σελ. 449, μάλιστα δέ: σελ. 200-209, 234-235, 246-264).

κατά τινα τρόπον, καθότι δὲν εἶναι ἀπόλυτος, κατὰ δὲ τὸν Λεόντιον τὸ παράδειγμα «οὐκ ἂν ἔτι εἴη παράδειγμα, εἰ μὴ καὶ τὸ ἀπεικὸς ἔχοι»¹. Τὸ παράδειγμα τοῦ ἀνθρώπου ἀπλῶς λαμβάνεται διὰ τὴν δηλώσει τὸ: «αὐτῇ τῇ οὐσίᾳ τὸν Λόγον ἠνώσθαι τῷ ἕξ ἡμῶν σώματι καὶ μηδ' ἂν ποτε χωρὶς αὐτοῦ τεθεωρηθῆσαι, εἰ καὶ σώζοι καὶ τῇ ἐνώσει τὸ διάφορον»². Ὅπως δηλαδὴ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ συντρέχουσι πρὸς ἔνωσιν δύο ἀλλήλων διαφοροὶ οὐσίαι καὶ φύσεις, πλήρεις καὶ τέλειαι κατὰ τὸν ὅρον τῆς φύσεως ἐκάστης ἐνοῦνται δὲ εἰς μίαν ὑπόστασιν ἢ ἐν πρόσωπον τοῦ ἀνθρώπου, χωρὶς τὰ ἀποβάλλωσιν ἐν τῇ ἐνώσει τὴν φυσικὴν αὐτῶν ιδιότητα καὶ συγχυθῶσιν εἰς τρόπον ὥστε ἡ ψυχὴ, λόγου χάριν, ἀπὸ ἀόρατος καὶ ἀθάνατος, ὡς εἶναι φύσει, νὰ μετατραπῇ ἐν τῇ ἐνώσει καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν εἰς ὄρατὴν καὶ θνητὴν, κατὰ παρόμοιον τρόπον καὶ ἐν τῷ Χριστῷ συνηνώθησαν δύο φύσεις πλήρεις καὶ τέλειαι, ἡ θεία καὶ ἡ ἀνθρωπίνη, εἰς μίαν ὑπόστασιν ἀσυγχύτως, χωρὶς ὁ Λόγος ἀπὸ ἀθάνατος καὶ ἀόρατος νὰ καταστῇ θνητὸς καὶ ὄρατός. «Σώζει γὰρ ἀνελλειπῶς τῶν εἰρημένων ἑκάτερον, ὃ τε κοινὸς ἄνθρωπος ὁ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, ὃ τε Σωτὴρ ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος ὑποστάς»³. Ὅτι δὲ ἐν τῷ Χριστῷ ἐνοῦνται εἰς μίαν κοινωνίαν τοῦ εἶναι, ἦτοι εἰς μίαν ὑπόστασιν, ἡ θεότης καὶ ἡ ἀνθρωπότης, οὐχὶ δ' ὅμως ὡς συμπληρωματικαὶ τῆς ἀλλήλων οὐσίας, ἐμφαίνει καὶ τὸ τῆς ψυχῆς καὶ σώματος παράδειγμα ὧν κοινὴ μὲν ἡ ὑπόστασις, ἰδίᾳ δὲ ἡ φύσις καὶ ὁ λόγος διάφορος»⁴.

Ὡσαύτως τὴν ἐν τῷ Χριστῷ ὑποστατικὴν ἔνωσιν καὶ τὰς σχέσεις τῶν ἠνωμένων ὁ Λεόντιος διασαφηνίζει καὶ δι' ἑτέρου ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου πάλιν εἰλημμένου παραδείγματος⁵. Ἔστωσαν τρία πράγματα: ψυχὴ ἀπλῶς, σῶμα ἀπλῶς, ἀνθρωπος ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος συνεσιώς. Ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ ἀλλήλων σχέσεις, ἦτοι ψυχῆς πρὸς ψυχὴν, ψυχῆς πρὸς τὸ ἑαυτῆς σῶμα, καὶ ἀνθρώπου πρὸς τὸ ἀπλῶς ψυχὴν. Ἡ ψυχὴ πρὸς τὴν ψυχὴν ἐνοῦται διὰ τῆς ταυτότητος τῆς οὐσίας καὶ διακρίνεται διὰ τοῦ διαφόρου τῆς ὑποστάσεως. Ἡ ψυχὴ πρὸς τὸ ἑαυτῆς σῶμα διακρίνεται μὲν διὰ τῆς ἑτερότητος τῆς φύσεως, ἐνοῦται δὲ λόγῳ τῆς ὑποστάσεως, ἦν ἡ ἀλληλοῦχος ζωὴ ἀπετέλεσε (ἦτοι ἡ κοινωνία ἐν τῷ αὐτῷ εἶναι). Τέλος δὲ ὁ ἀνθρωπος πρὸς τὸ ἀπλῶς σῶμα καὶ ἀπλῶς ψυχὴν, διακρινόμενος τούτων διὰ τὴν πρὸς τὰ ἑαυτοῦ μέρη πρώτην σχέσιν, δευτέραν ποιεῖται πρὸς αὐτὰ κοινωνίαν. Κατὰ παρόμοιον τρόπον καὶ ὁ Λόγος συγκρινόμενος πρὸς τὸν Πατέρα ἐνοῦται μὲν τῇ ταυτότητι τῆς φύσεως, διαιρεῖται δὲ τῇ διαφορότητι τῆς ὑποστάσεως· συγκρινόμενος ὅμως πρὸς τὴν σάρκα κατ' ἀντίστροφον λόγον διακρίνεται αὐτῆς τῇ ἑτερότητι τῆς φύσεως καὶ συνάπτεται τῇ ταυτότητι τῆς ὑποστάσεως. Τέλος δὲ ὁ

1. P. M. Gr. 86]1, c. N. E., 1280 D.— 2. P. M. Gr. 86]1, c. N. E., 1281 A.— 3. Αὐτόθι.— 4. P. M. Gr. 86]1, c. Nest. Eut., 1280 B.— 5. P. M. Gr. 86]1, c. Nest. Eut., 1288 D, 1289 A.

Χριστός, συγκρινόμενος πρὸς τε τὸν Πατέρα καὶ ἡμᾶς «ὡς ὅλος ὢν ἐκ μερῶν διὰ τὰ ἑαυτοῦ μέρη μεσιτεύει τοῖς ἄκροις, ὅλως μὲν ὑπόστασις ὢν πρὸς ἡμᾶς, μετὰ τῆς θεότητος διὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ἐπαλλατομένων τῶν κατὰ τὴν διάκρισίν τε καὶ ἔνωσιν σχέσεων, ὢν τε πρὸς ἑαυτὸν διὰ τὰ ἑαυτοῦ μέρος ἔχων γνωρίζεται, καὶ ὢν πρὸς τε τὸν Πατέρα καὶ ἡμᾶς, διὰ τὴν τῶν μερῶν πρὸς τὰ ἄκρα οἰκειότητα κέκτηται»¹. Λέγοντες δὲ μέρη τοῦ Χριστοῦ, δὲν πρέπει νὰ ἐκλάβωμεν ταῦτα ὡς ἀτελῆ ὄντα πρὸς τι δὲ τέλειον σύνθετον ἐνούμενα, ἀλλ' ἀπλῶς «ὡς συμπληρωτικά τοῦ προσώπου τῆς κατὰ Χριστὸν ὑποστάσεως»².

Οἱ Σεβηριανοί, ἵνα δικαιώσωσι τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν περὶ μιᾶς τοῦ Χριστοῦ φύσεως, ἐχρησιμοποιοῦν ὡσαύτως, κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς, τὸ τοῦ ἀνθρώπου παραδείγμα. Ὅπως, δηλαδή, ὀνομάζομεν μίαν φύσιν ἀνθρώπου, καίπερ ἐκ δύο φύσεων συνισταμένου ἀτρέπτως, διατί νὰ μὴ ὀνομάζομεν καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ μίαν φύσιν, ἀτρέπτων καὶ ἀσυγγύτων ἐν αὐτῷ παραμενουσῶν τῶν δύο φύσεων³; Τοῦτο ὅμως κατὰ τὸν Λεόντιον εἶναι ἀσύστατον, καθότι ἐν τῷ ἀνθρώπῳ «φύσιν καλοῦμεν οὐ πρὸς τὴν τῶν μερῶν σχέσιν ἀποβλέποντες (οὐδεὶς γάρ ἐστι λόγος ὁ τὸ ἕτεροφρῆς αὐτῶν κἄν τῇ ἐνώσει λυμαινόμενος), ἀλλὰ τὴν τοῦ καθόλου καὶ εἴδους σημασίαν, κατὰ τοῦ μερικοῦ καὶ ἰδίου κατηγοροῦμεν»⁴. Ἐπειδὴ δηλαδή ἡ μία φύσις παριστᾷ ὁλόκληρον τὸ ἀνθρώπειον εἶδος, οἱ δὲ ἐπὶ μέρους ἀριθμούμενοι ἄνθρωποι εἶναι ἀλλήλοις ὁμοούσιοι καὶ κοινῶς συμμετέχουσι τοῦ καθολικοῦ εἴδους, εἶναι δὲ ἀδύνατον νὰ εὐρεθῇ ἀνθρωπὸς τις ἕτεροειδῶς ἔχων πρὸς τὸν καθόλου ἀνθρωπον, διὰ τοῦτο δυνάμεθα νὰ κατηγορήσωμεν τῷ μερικῷ ἀνθρώπῳ τὴν μίαν τοῦ καθολικοῦ εἴδους φύσιν⁵. Ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ ὅμως τοῦτο οὐδαμῶς δύναται νὰ συμβῇ. Δὲν δυνάμεθα νὰ καλέσωμεν μίαν φύσιν τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὡς ἄνω παραδείγματος, καθότι δὲν ὑπάρχει, ὡς πολλάκις ἐτονίσαμεν, καθολικόν τι εἶδος Χριστῶν εἰς τὸ ὁποῖον νὰ συμμετέχη ὁμοῦ μετὰ τῶν ἄλλων ὁμοουσίων αὐτῷ Χριστῶν, εἰς τρόπον ὥστε νὰ δεχθῇ κατηγορουμένην αὐτῷ τὴν μίαν τοῦ καθολικοῦ τῶν Χριστῶν φύσιν⁶.

Ἐπίσης καὶ τὴν παρομοίαν ἔνστασιν τῶν Σεβηριανῶν ὅτι τάχα πρέπει τρεῖς φύσεις νὰ δεχόμεθα ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, μίαν τοῦ Λόγου καὶ δύο τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἀποκρούει οἰονεὶ διὰ διαιρετικῆς τινος πλειοδοτήσεως. Διατί τρεῖς νὰ λέγωμεν καὶ οὐχὶ τόσας, εἰς ὅσας εἶναι δυνατόν νὰ διαιρεθῇ κατὰ τὴν σωματικὴν καὶ ψυχολογικὴν αὐτοῦ σύστασιν ὁ ἄνθρωπος; Τοῦτου ὅμως τί γελοιότερον ἂν γένοιτο⁷;

(Συνεχίζεται)

1. P. M. Gr. 86]1, c. Hest. Eut., 1289 A.— 2. Αὐτόθι.— 3. P. M. Gr. 86]1, c. Nest. Eut., 1289 B.— 4. P. M. Gr. 86]1, c. Nest. Eut., 1289 D.— 5. P. M. Gr. 86]1, c. Nest. Eut., 1292 A.— 6. P. M. Gr. 86]1, c. Nest. Eut., 1292 AB.— 7. P. M. Gr. 86]1, c. Nest. Eut., 1296 CD, 1297 ABC.